

**QORTI TAL-MAGISTRATI (MALTA)
BHALA QORTI TA' GUDIKATURA KRIMINALI**

**MAGISTRAT DR. JOSEPH MIFSUD
B.A. (LEG. & INT. REL.), B.A. (HONS.), M.A. (EUROPEAN), LL.D.**

**Il-Pulizija
(Spettur Jurgen Vella)**

vs

Clyde Bonavia

Kumpilazzjoni 1065/2012

Illum 11 ta' Lulju 2018

Il-Qorti,

Rat l-imputazzjonijiet migjuba kontra l-imputat **Clyde Bonavia** detentur tal-karta tal-identita' bin-numru 410684 (M) billi huwa akkuzat talli:

Nhar l-10 ta' Settembru 2012 ghal habta tal-ghaxra ta' filghodu (10:00hrs)gewwa divisjoni numru 6 fil-facilita Korrettiva ta' Kordin, Rahal Gdid, minghir il-hsieb li joqtol jew li jqieghad il-hajja tal-prigunier Antoine Grima f'periklu car , ikkaguna griehi ta' natura gravi fuq il-persuna ta' Antoine Grima mill-Belt Valletta liema griehi gew iccertifikati bhala gravi minn Dr. S. Pirota u Dr. A. Bartolo tal-Isptar Mater Dei.

Aktar talli volontarjament kiser il-kwiet u l-paci pubblika b'ghajjat u glied.

Ukoll talli fl-istess data hin u cirkostanza bl-impiegba tieghu ikkaguna lil Antoine Grima biza li ser tintuza xi vjolenza kontra tieghu jew kontra l-propjeta tieghu jew kontra l-propjeta ta' xi hadd mill-axxendenti, dixxendenti ahwa subien ujew bniet jew xi persuna ohra.

Ukoll talli hedded jew ingurja lil Antoine Grima.

Talli sar recidiv ai termini ta' l- artikoli 49, 50 u 289 tal-Kap 9 tal-Ligijiet ta' Malta b' diversi sentenzi moghtija mill-Qrati ta' Malta , liema sentenzi saru definittivi u ma jistghux jigu mibdula.

Il-Qorti giet mitluba sabiex f'kaz ta' htija titratta lil hati ai termini tal-artikolu artikolu 33A tal-Kap 9 tal-Ligijiet ta' Malta.

Il-Qorti giet ukoll mitluba sabiex f' kaz ta'htija meta tidrilha xieraq sabiex tipprovdi ghas-sigurtá tal-persuna ta' Antoine Grima jew sabiex jinzamm il-bonordni pubbliku, flimkien mal-piena torbot lil hatja b'obligazzjoni taghhom nnifishom taht il penali ta'somma ta' flus li tigi ffissata mill-qorti ai termini tal-artikolu 383 et seq tal-Kap 9.

Rat l-atti processwali.

Rat in-nota tal-Avukat Generali (*a fol. 78*) datata 9 ta' Ottubru 2014 li permezz taghha baghat lill-imputat Clyde Bonavia biex tigi ggudikata minn din il-Qorti bhala Qorti ta' Gudikatura Kriminali kif mahsub taht:

- Fl-artikoli 214, 215,216(1) (d) tal-Kapitlu 9 tal-Ligijiet ta' Malta
- Fl-artikolu 338 (dd) tal-Kapitlu 9 tal-Ligijiet ta' Malta
- Fl-artikolu 251B tal-Kapitlu 9 tal-Ligijiet ta' Malta
- Fl-artikolu 339(e) tal-Kapitlu 9 tal-Ligijiet ta' Malta
- Fl-artikoli 49 u 50 tal-Kapitlu 9 tal-Ligijiet ta' Malta
- Fl-artikolu 33 A tal-Kapitlu 9 tal-Ligijiet ta' Malta
- Fl-artikoli 383, 384, 385, 386, 387 u 412C tal-Kapitlu 9 tal-Ligijiet ta' Malta
- Fl-artikoli 17 u 31 tal-Kapitlu 9 tal-Ligijiet ta' Malta

Dewmien ta' procedura

Il-Qorti minnufih tigbed l-attenzjoni għall-fatt li minn meta nqraw l-Artikoli mibghuta mill-Avukat Generali sakemm din il-kawza marret għas-sentenza għaddew is-snin. Il-kaz sehh fl-10 ta' Settembru 2012 għal habta tal-ghaxra ta' filghodu (10:00hrs)gewwa divisjoni numru 6 fil-facilita Korrettiva ta' Kordin, Rahal Gdid l-imputat ikkaguna griehi ta' natura gravi fuq il-persuna ta' Antoine Grima.

Din il-Qorti qadet konjizzjoni tal-kaz għall-ewwel darba wara l-assenjazzjoni li saret fit-30 ta' Gunju 2015 u fejn għal numru ta' xhur l-imputat ma kienx ritraccat.

F'dan ix-xenarju ta' dewmien bla bzonn, din il-Qorti itteni dak li qalet f'sentenza l-Qorti tal-Appell Kriminali fil-kawza "**Il-Pulizija vs. Anthony Azzopardi**" [4.2.2010] u cioe' li:-

"Għalkemm din il-Qorti tifhem u tapprezza li biz-zieda enormi fil-kompetenza tagħhom f'dawn l-ahhar snin il-Qrati tal-Magistrati gew inondati bix-xogħol u qed jahdmu taht pressjoni liema bħalha, dan id-dilungar zejzed biex jigu decizi kawzi fil-Qrati tal-Magistrati bhala Qrati ta' Gudikatura Kriminali, wara li l-Avukat Generali jkun bagħat l-artikoli, qed johloq znaturazzjoni tal-processi kriminali li min-natura tagħhom għandhom jigu decizi kemm jista' jkun malajr kemm fl-interess tal-persuna akkuzata w kif ukoll fl-interess tas-socjeta' li f'isimha tkun qed issir il-prosekuzzjoni. Huma l-gudikanti li jirregolaw it-tempo li bih titmexxa – jew ma titmexxiex – kawza. Din is-sitwazzjoni, li ma tikkoncernax biss din il-kawza, ma hix accettabbli w hemm bzonn li tigi korretta b'mizuri legizlattivi li jassikuraw li dawn il-kawzi jigu decizi fi zmien ragjonevoli izda li jkun mandatorju w stabbilit bil-ligi."

Għaddew snin minn dawn il-kummenti u għadna fejn konna. Il-Qorti tteni li din is-sitwazzjoni, li ma tikkoncernax biss din il-kawza, ma hix accettabbli u hemm bzonn li tigi korretta b'mizuri legizlattivi li

jassiguraw li dawn il-kawzi jigu decizi fi zmien ragjonevoli izda li jkun mandatorju u stabbilit bil-ligi.

KUNSIDERAZZJONIJIET LEGALI GENERALI

Illi qabel il-Qorti tghaddi biex taghmel il-kunsiderazzjonijiet taghha rigward l-imputazzjonijiet, il-Qorti ser tghaddi biex taghmel numru ta' konsiderazzjonijiet generali.

Livell ta' prova

Huwa principju baziku prattikat mill-Qrati taghna fil-procediment kriminali, li sabiex l-akkuzat jigi misjub hati l-akkuzi migjuba fil-konfront tieghu dawn ghandhom jigu pruvati oltre kull dubju dettat mir-raguni.

F'dan ir-rigward issir referenza ghas-sentenza moghtija mill-**Qorti tal-Appell Kriminali fil-5 ta' Dicembru 1997** fil-kawza fl-ismijiet **Il-Pulizija vs Peter Ebejer**, fejn il-Qorti fakkret li l-grad ta' prova li trid tilhaq il-Prosekuzzjoni hu dak il-grad li ma jhalli ebda dubju dettat mir-raguni u mhux xi grad ta' prova li ma jhalli ebda ombra ta' dubju. Id-dubji ombra ma jistghux jitqiesu bhala dubji dettati mir-raguni. Fi kliem iehor, dak li l-gudikant irid jasal ghalih hu, li wara li jqis ic-cirkustanzi u l-provi kollha, u b'applikazzjoni tal-buon sens tieghu, ikun moralment konvint minn dak il-fatt li trid tipprova l-Prosekuzzjoni. Fil-fatt dik il-Qorti ccitat l-ispjegazzjoni moghtija minn **Lord Denning** fil-kaz *Miller v*

Minister of Pension - 1974 - ALL Er 372 tal-espressjoni 'proof beyond a reasonable doubt.'

"Proof beyond a reasonable doubt does not mean proof beyond the shadow of a doubt. The law would fail to protect the community if it admitted fanciful possibilities to deflect the course of justice. If the evidence is so strong against a man as to leave only a remote possibility in his favour, which can be dismissed with the sentence 'of course it is possible but not in the least probable', the case is proved beyond reasonable doubt, but nothing shall of that will suffice."

Fil-kawza fl-ismijiet **Il-Pulizija vs Graham Charles Ducker** (Qorti tal-Appell Kriminali - deciza fid-19 ta' Mejju, 1997) gie ritenut illi:

"it is true that conflicting evidence per se does not necessarily mean that whoever has to judge may not come to a conclusion of guilt. Whoever has to judge may, after consideration of all circumstances of the case, dismiss one version and accept as true the opposing one."

Din il-Qorti taghmel ukoll referenza ghas-sentenza moghtija mill-**Qorti tal-Appell Kriminali fid-9 ta' Settembru 2002** fil-kawza fl-ismijiet **Il-Pulizija v Martin Mark Ciappara** fejn spjegat x'jigri meta Gudikant ikun rinfaccjat b'verzjonijiet konfliggenti u cioe' jistghu jigru zewg affarijiet u cioe' jew il-Gudikant ikun tal-fehma li l-kaz tal-Prosekuzzjoni ma jkunx gie sodisfacentement ippruvat, u allura l-Qorti ghandha tillibera, jew jekk ikun moralment konvint li l-verzjoni korretta hija wahda u mhux l-ohra, jimxi fuq dik il-verzjoni li jaccetta u jekk dik il-verzjoni tkun

timporta l-htija tal-imputat jew akkuzat, allura jiddikjara tali htija u jghaddi għall-piena jew għal xi provvedimenti iehor.

Apprezzament tal-provi fl-assjem

Il-Qorti tissottolinea li huwa ben risaput li l-apprezzament tal-provi għandu jsir mhux biss b'mod spezzettat u individwali izda l-provi għandhom jigu analizzati flimkien fl-assjem tagħhom sabiex wiehed jara x'inferenzi jew interpretazzjoni ragjonevoli u legali jista' jagħti lil dawk il-provi hekk interpretati. Ma tistax tinstab htija jew nuqqas ta' htija semplicement fuq analizi individwali jew separata tal-provi. Dawn għandhom jigu kkunsidrati kemm individwalment kif ukoll komplessivament. Dan hu appuntu l-ezercizzju li sejra tagħmel din il-Qorti, u cioe' li tezamina bir-reqqa kollha l-provi prodotti f'dan il-kaz.

Illi għalhekk m'hemmx dubju li kollox jiddependi fuq il-kredibilita` tax-xhieda u dan billi bhala Gudikant, il-Qorti sejra tagħti qies l-imgieba, il-kondotta u l-karattru tax-xhieda, tal-fatt jekk ix-xhieda għandiex mis-sewwa jew hix kostanti, u ta' fatturi ohra tax-xhieda u jekk ix-xhieda hix imsahha minn xhieda ohra, u tac-cirkostanzi kollha tal-kaz, u dan ai termini tal-Artikolu 637 tal-Kap 9 tal-Ligijiet ta' Malta.

Huwa principju baziku prattikat mill-Qrati tagħna fil-procediment kriminali, li biex l-akkuzat jigi ddikjarat hati, l-akkuzi dedotti, għandhom jigu ppruvati oltre kull dubju ragjonevoli, cioe' oltre kull dubju dettat mir-raguni.

Hawnhekk il-Qorti taghmel referenza ghal sentenza moghtija mill-Qorti tal-Appell Kriminali nhar s-sebgha (7) ta' Settembru, 1994 fl-ismijiet '**Il-Pulizija v Philip Zammit et'** u tghid pero' li mhux kull l-icken dubju huwa bizzejjed sabiex l-imputat jigi ddikjarat liberat, hemm bzonn li '*dubju jkun dak dettat mir-raguni.*'

L-ghodda biex tiddeciedi

Il-Gudikant li jkun se jiddeciedi kif ser jaghzel is-sikkrana mill-qamh? It-twegiba nsibuha f' decizjonijiet li taw il-Qrati taghna:

Il-Gudikant għandu jezamina bir-reqqa l-provi rilevanti li jkollu quddiemu u mbagħad jiddeciedi l-kawza abbazi tal-ligi applikabbli, tal-gurisprudenza, u tal-provi li fl-opinjoni tiegħu huma konsistenti, konvincenti u korroboranti.¹

F' decizjoni tal-Qorti tal-Appell Kriminali moghtija fit-23 ta' Jannar, 2007 fil-kaz **Il-Pulizija vs Charles Bianco**² l-Imhalled Gianniino Caruana Demajo kkummenta dwar meta jkun hemm deskrepanzi fix-xhieda:

Din il-Qorti kellha okkazjoni tisma' x-xhieda u - hlief forsi għal ftit ecitament li jhossu xi xhieda meta jsibu ruħhom fl-ambjent ta' awla tal-Qorti, ukoll jekk ikunu familjari ma' dak l-ambjent izda jkunu qegħdin jixhdu *in rebus suis*, u aktar meta jkunu qegħdin jirrakkontaw episodju li għalihom kien trawmatiku - ma rat xejn "nevrasteniku" jew isteriku fix-xhieda ta' John Bonello. Id-diskrepanzi zgħar bejn ix-xhieda ta' John Bonello u dik tal-Avukat Irene Bonello, li baqgħu għalkemm, kif jghid l-appellant fir-rikors tiegħu, "zgur kellhom hafna opportunitajiet li jitkellmu bejniethom dwar il-kaz u jfakkru lil xulxin x'gara dakinhar tal-allegat

¹ Appell Civili Numru. 140/1991/2 - **Norbert Agius v. Anthony Vella et.**, deciz fil-25 ta' April, 2008 mill-Prim Imhalled Vincent De Gaetano u l-Imhallfin Joseph D. Camilleri u Joseph A. Filletti.

² Appell Kriminali Numru. 115/2006

incident", aktar milli sinjal illi x-xhieda ma tistax toqgħod fuqha huma sinjal illi x-xhieda ma kinitx orkestrata, u illi t-tnejn xehdu dak li ftakru u kienu onesti bizzejjed biex ma "jikkorregux" il-verzjonijiet biex igibuhom jaqblu ma' xulxin, għalkemm kellhom okkazzjoni jagħmlu hekk u għalkemm setgħu jobsru illi d-diskrepanzi x'aktarx kien sejjer jaqbad magħhom l-appellant biex johloq argument. Differenzi ta' dettal fil-mod kif xhud jara episodju trawmatiku huma haġa normali u, sakemm fis-sostanza x-xhieda tkun taqbel, ma jfissrux illi dik ix-xhieda għandha tigi skartata.

Artikolu 637 tal-Kapitolu 9 jipprovdi gwida cara lill-Gudikant kif għandu japprezza xhieda ta' xhud:

Id-deċiżjoni tithalla fid-diskrezzjoni ta' min għandu jiggudika l-fatti, billi jittiehed qies tal-imgieba, kondotta u karattru tax-xhud, tal-fatt jekk ix-xiehda għandhiex mis-sewwa jew hix konsistenti, u ta' fattizzi oħra tax-xiehda tiegħu, u jekk ix-xiehda hix imsaħħa minn xiehda oħra, u taċ-ċirkostanzi kollha tal- kaz.

Presumption of facts u provi cirkostanzjali

Il-Qorti qabel tghaddi biex tanalizza l-imputazzjonijiet thoss li għandha tagħmel espozizzjoni dwar il-*presumption of facts* u l-provi cirkostanzjali.

Fi kliem Sir Rupert Cross,

Presumptions of fact (praesumptiones hominis) are merely frequently recurring examples of circumstantial evidence, and instances which have already been mentioned are the presumption of continuance, the presumption of guilty knowledge arising from the

*possession of recently stolen goods and the presumption of unseaworthiness in the case of a vessel which founders shortly after leaving port. These are all inferences which may be drawn by the tribunal of fact.*³

Bhala eżempju ta' prova indizzjarja li minnha wiehed jista' jigbed konkluzzjoni partikolari, l-istess awtur jaghti l-eżempju tad-drawwa (*habit*):

*The fact that someone was in the habit of acting in a given way is relevant to the question whether he acted in that way on the occasion into which the court is inquiring.*⁴

U fl-edizzjoni tal-2018 ta' **Archbold** jinghad hekk dwar presunzjonijiet ta' fatt:

These are inferences which the court may draw from the facts which are established, but it is not obliged to draw.

For example where a defendant charged with handling stolen goods is found to be in possession of those goods without any explanation, this circumstantial evidence may give rise to a provisional conclusion that the defendant is the handler of those goods.

In some cases a rebuttable presumption of law imposes a legal burden of proof which must be satisfied to the requisite standard

³ Cross, R., Cross on Evidence Butterworths (London), 1979, p. 124. Ikkwotat mill-Prim Imhalled Vicent Degaetano fl-Appell Kriminali Inferjuri Il-Pulizija vs Louis Gauci Borda deciz 24 ta' April, 2002: Appell Nru 228/2001

⁴ ibid. p. 40.

of proof in order to rebut the presumption, whereas some presumptions merely impose an evidential burden. For example, the presumption that a machine was working properly may be rebutted by merely adducing evidence to the contrary: *Tingle, Jacobs and Co v. Kennedy* [1964] 1 W.L.R. 638. In contrast, in order to rebut the presumption, created by section 74(3) of the Police and Criminal Evidence Act 1984, that the defendant committed an offence of which he was convicted, the Court of Appeal has held that the defence must prove on the balance of probabilities that the defendant did not commit the offence: *Watson* [2006] EWCA Crim. 2308. Similarly, in *Miell* [2008] 1 Cr.App.R. 23, the Court of Appeal treated s.74(3) as shifting the burden of proof onto the accused. In *C* [2011] 1 Cr.App.R. 17, however, the Court of Appeal, without reference to *Watson*, referred, at p.225, to s.74(3) as creating an “evidential presumption” and indicated that “if the defendant does adduce evidence to demonstrate that he is not guilty of the offence, it remains open to the Crown then to call evidence to rebut the denial”. In *Clift* [2012] EWCA Crim. 2750 the Court of Appeal indicated that s.74(3) shifts the burden of proof to the defendant and that the prosecution is not required to prove to the criminal standard the matters covered by s.74(3). Equally, in *R. v. O’Leary* [2013] EWCA Crim 1371 the Court of Appeal held at para.19 that, “The effect of section 74(3) is that the defendant bears the burden of proving that he did not commit the offence”.

In *Zawadzka* [2016] EWCA Crim 1712, where evidence of a theft conviction committed in Poland by the defendant was admitted in a murder trial, the Court of Appeal accepted that the judge should have directed the jury that if the defendant proved on the balance of probabilities that she had not committed the offence then the jury should 'dismiss it from their minds'.

Even where a presumption imposes a legal burden of proof, if the imposition of a legal burden of proof upon the defence would give rise to a violation of art. 6(2) of the ECHR it may be necessary to read down the relevant statutory provision under section 3(1) of the Human Rights Act 1998, in line with the principles that were considered at §§ [10-11](#) and [10-12](#), *ante*, such that it merely imposes an evidential burden. Indeed, statute may expressly impose the evidential burden of rebutting a presumption upon the defendant. For example, in relation to the evidential presumptions about consent which section 75 of the Sexual Offences Act 2003 created, s.75(1) provides that:

"... the complainant is to be taken not to have consented to the relevant act unless sufficient evidence is adduced to raise an issue as to whether he consented, and the defendant is to be taken not to have reasonably believed that the complainant consented unless sufficient evidence is adduced to raise an issue as to whether he reasonably believed it."

It appears that the effect of this provision is that the burden of disproving the relevant issue remains on the prosecution

provided that evidence that is not merely “fanciful or speculative” has been adduced to raise the issue: *Ciccarelli*[2011] EWCA Crim. 266.⁵

Huwa minnu li fl-**Artikolu 638(2) tal-Kap. 9** ix-xhieda ta' xhud wiehed biss, jekk emnut minn min ghandu jiggudika fuq il-fatt hija bizzejjed biex taghmel prova shiha u kompluta minn kollox, daqs kemm kieku l-fatt gie ppruvat minn zewg xhieda jew aktar. Ghalhekk jispetta lill-Qorti tara liema hija l-aktar xhieda kredibbli u vero simili fic-cirkostanzi u dan a bazi tal-possibilita'. Huwa veru wkoll li l-Qorti ghandha tqis provi cirkostanzjali jew indizzjarji sabiex tara jekk hemmx irbit bejn l-imputat u l-allegati reati. Dan qed jinghad ghaliex ghalkemm huwa veru li fil-kamp penali l-provi indizzjarji hafna drabi huma aktar importanti mill-provi diretti, pero' hu veru wkoll li provi indizzjarji jridu jigu ezaminati b'aktar attenzjoni sabiex il-gudikant jaccerta ruhu li huma univoci.

Fil-fatt il-Qorti hawnhekk taghmel referenza ghal-sentenza moghtija mill-Qorti tal-Appell Kriminali fil-hmistax (15) ta' Gunju, 1998 fil-kawza fl-ismijiet '**Il-Pulizija vs Jason Lee Borg**', fejn kien gie ritenut li provi jew indizzji cirkostanzjali ghandhom ikunu univoci, cioe' mhux ambigwi. Ghandhom ikunu indizzji evidenti li jorbtu lill-akkuzat mar-reati u hadd iktar, anzi l-akkuzat biss, li huma l-hati u l-provi li jigu mressqa, ikunu kompatibbli mal-presunzjoni tal-innocenza tieghu. Illi ghalhekk huwa importanti fl-isfond ta' dan il-kaz li jigi ppruvat li kien l-imputat biss li ghamel dak li gie akkuzat bih u ghalhekk il-Qorti sejra tikkunsidra kwalunkwe prova possibilment cirkostanzjali li tista' torbot lill-imputat

⁵ *Archbold: Criminal Pleading, Evidence and Practice* – 2018 Sweet & Maxwell (London), para. 10-15, p. 617-618.

b'mod univoku bir-reati addebitati lilu. Fil-fatt kif gie ritenut fis-sentenza moghtija mill-Qorti tal-Appell Kriminali fis-sitta (6) ta' Mejju, 1961 fil-kawza fl-ismijiet 'Il-Pulizija vs Carmelo Busuttil',

"Il-prova ndizzjarja ta' spiss hija l-ahjar prova talvolta hija tali li iprova fatt bi precizjoni matematika."

Illi huwa veru li fil-kamp penali, il-provi indizzjarji hafna drabi huma aktar importanti mill-provi diretti. Hu veru wkoll li l-provi indizzjarji jridu jigu ezaminati b'aktar attenzjoni sabiex wiehed jaccerta ruhu li huma univoci.

Archbold jghid:

"Where reliance has been placed by the prosecution on circumstantial evidence the proper approach is to determine whether a reasonable jury properly directed would be entitled to draw an adverse inference from the combination of factual circumstances by dismissing other possible explanations in relation to that evidence: Jabber [2006] EWCA Crim. 2694; G [2012] EWCA Crim. 1756. In London Borough of Haringey v. Tshilumbe, 174 J.P. 41, a senior environmental health practitioner for the local authority had affixed a hygiene emergency prohibition notice to T's premises. After the notice was affixed he returned to the premises and found a group of individuals sitting at a table eating food from plates and drinking from cans. It was alleged that T had failed to comply with the notice as he had continued to operate the premises as a food business. The magistrates held that T had no case to answer as the local authority had produced no evidence that the food and drink that were on the table had been provided to the occupants of the premises by T in the course of a food business. It was held that justices had been

wrong to find that there was no case to answer; it could be inferred from the circumstances that the premises were being used for a food business and the defendant should have explained himself at trial. Strong circumstantial evidence may be sufficient for the court to find a case to answer: Danells [2006] EWCA Crim. 628.⁶

Illi din hija ezattament il-posizzjoni hawn Malta, kif fil-fatt giet konfermata b'sentenza moghtija mill-Qorti tal-Appell Kriminali nhar id-disgha ta' Jannar, 1998 fil-kawza fl-ismijiet '**Il-Pulizija vs Emanuel Seisun'**.

Din il-Qorti thoss u tghid li provi cirkostanzjali huma bhal katina li tintrabat minn tarf ghal tarf, b'sensiela ta' ghoqiedi li jaqblu ma' xulxin u li flimkien iwasslu fl-istess direzzjoni⁷.

Prezunzjoni tal-innocenza

Ir-rizultat huwa li fi proceduri penali l-onus ta' prova tistrieħ fuq il-Prosekuzzjoni matul il-kumpilazzjoni kollha, bhala regola generali u hija l-eccezzjoni li d-difiza trid tipprova xi haga, bhal perezempju d-difiza tal-insanita'.

Huwa principju fundamentali fi proceduri penali li persuna akkuzata hija prezunta innocenti sakemm ippruvata hatja, u dan ai termini tal-Artikolu 40 Subinciz 5 tal-Kostituzzjoni ta' Malta, li jiddisponi is-segwent:

⁶ Ibid. Pg. 533 para 8-119

⁷ Il-Qorti fliet fid-dettal l-argumenti migjuba fis-sentenza fl-ismijiet **Il-Pulizija vs Abdellah Berrard et** moghtija mill-Magistrat Consuelo Scerri Herrera fid-19 ta' Mejju 2014

"every person who is charged with a criminal offence shall be presumed to be innocent until he is proved or has pleaded guilty..."

Dan il-principju gie wkoll sanat fis-sentenza moghtija minn Sir Augustus Bartolo fl-ismijiet '**Il-Pulizija v Michele Borg et'** (deciza mill-Qorti tal-Appell Kriminali nhar it-13 ta' Mejju, 1936) fejn intqal:

"illi skont il-principju u s-sistema tal-ligi u procedura penali taghna mfassla fuq dak tal-Ingilterra u li huma strettament d'ordine pubblico; 'the accused is presumed innocent until proved guilty.' "

U issa ghalhekk wiehed jistaqsi: xi tfisser verament prezunzjoni tal-innocenza? Din tfisser li l-akkuzat ma jrid jipprova xejn dwar l-innocenza tieghu - hija l-Prosekuzzjoni li trid tipprova l-htija tieghu. Ghalhekk peress li hija l-Prosekuzzjoni li allegat il-htija tal-imputat, l-onus generali tal-prova, u cioe' tal-prova tal-htija, tistrieħ fuq il-Prosekuzzjoni, li ghandha ghalhekk tipprova kull element tar-reati partikolari sabiex tasal ghal din l-istess konkluzjoni.

Il-Prosekuzzjoni trid tipprova l-kaz taghha *beyond a reasonable doubt*, li tipprova kaz dettat bla dubju dettat mir-raguni, li tfisser li l-grad ta' buon sens jew ghaqal li jwassal gudikant sabiex jaqbel mat-tezi taghha u cioe' tal-Prosekuzzjoni.

L-obbligu li tipprova l-htija tal-akkuzat irid ikun assolut, oltre kull dubju dettat mir-raguni u f'kaz li jkun hemm xi dubju ragjonevoli, il-

Prosekuzzjoni tigi kunsidrata li ma ppruvatx il-kaz taghha ta' htija u ghalhekk il-Qorti hija obligata li tillibera.

Dwar l-effett tat-trapass taz-zmien fuq il-piena, issir referenza ghas-sentenza fl-ismijiet **Il-Pulizija vs. Geoffrey Azzopardi** deciza mill-Qorti ta' l-Appell Kriminali fid-disgha u ghoxrin (29) ta' Jannar tas-sena elfejn u wiehed (2001), fejn l-Onorabbli Qorti ta' l-Appell Kriminali rreteniet illi:

it-trapass taz-zmien jista' jagevola lill-persuna akkuzata ghall-fini ta' piena meta huwa juri li tul dak iz-zmien hu jkun zamm lura mill-ksur serju tal-ligijiet u wera certu impenn biex jirriforma.

F' kull kaz pero' it-trapass taz-zmien ma jnaqqasx ir-responsabbilta' kriminali tal-imputat u l-fatt li hu jrid jaghmel il-kontijiet tieghu mas-socjeta'. Kif gie ritenut minn din il-Qorti fl-Appell Krminali **"Il-Pulizija vs. Nicola Farrugia et"** [2-10-2002]

"Il-fattur tat-trapass taz-zmien ma jnaqqas xejn mir-responsabbilta' kriminali tal-hati (ara . "Ir-Repubblika ta' Malta vs. Joseph Attard" [24.7.2000]) u "Ir-Repubblika ta' Malta vs. Joseph Attard u Angelo Attard" [24.7.2000])

Jista' pero ' f'xi kazi jigi konsidrat ghall-fini tal-piena kif gie ritenut fil-kazijiet appena citati u kif gie ritenut minn din il-Qorti diversament preseduta fil-kawza "Il-Pulizija vs. Geoffrey Azzopardi" (29.1.2001) ghalkemm f'din l-ahhar sentenza l-konsiderazzjonijiet ta' din il-Qorti biex varjat il-piena ma kienux limitati biss ghal dik tat-trapass taz-zmien imma kienu ukoll bazati fuq motivazzjoni ohra.

Illi fil-fehma ta' din il-Qorti t-trapass taz-zmien jista' jagevola lill-persuna akkuzata għall-fini ta' piena meta huwa juri li tul dak iz-zmien hu jkun zamm lura mill-ksur serju tal-ligijiet u wera certu impenn biex jirriforma. Il-bqija tkun ingustizzja li xi hadd jibbenefika minn tul ta' zmien zejzed fil-process speċjalment jekk dak it-tul ikun in toto jew in parti kagunat jew provokat minnu stess - kif gara f'dan il-kaz u dana a skapitu ta' dawk l-akkuzati li l-process tagħhom jinqata' aktar malajr għal raguni jew għal ohra."

Il-Qorti tagħmel referenza għal Il-Gmiel tar-Riabilitazzjoni⁸:

Min minna ma jagħmilx xi żball fil-ħajja? Anzi, xi darba tant nagħmlu żbalji koroh li mhux biss ikun diffiċli li xi hadd jaħfrilna, imma lanqas naħfru lilna nfusna. Jgħaddu s-snin u nibqgħu ngorru din l-għoqda fl-istonku tagħna sakemm insibu l-okkażjoni li xi hadd jgħinna nerġgħu nqumu fuq saqajna – sakemm niltaqgħu ma' xi hadd u jerga' jirriabilitana.

[...]

Kemm għandna bżonn noffru dejjem aktar lil min jiżbalja l-opportunità li jerga' jirriabilita ruħu! Fil-familji, fis-soċjetà kif ukoll fil-Knisja hemm wisq individwi li ġew imqiegħda fil-ġenb minħabba xi għemil żbaljat tagħhom. Ħafna drabi l-qorti tal-poplu tagħti s-sentenza tal-kundanna, imma mbagħad ma tammettix appell!

⁸ L-Isqof Mario Grech nhar Il-Ħamis 3 ta' Awwissu 2017 f'B'Bugia

Persuni bħal dawn qed jitkarrbu biex jerġgħu jiġu rriabilitati. Mhux qed ngħid li l-ħażin nibdew ngħidulu tajjeb. Żball jibqa' żball; imma persuna li tagħmel l-iżball għandha dejjem tingħata l-possibbiltà li jekk trid u jiddispjaċiha tal-iżball li tkun għamlet, hija ssib l-għajjnuna biex terġa' tqum fuq riglejha u terġa' tibda tikteb paġna ġdida fl-istorja tagħha u tal-familja tagħha.

Inħoss li s-socjetà tagħna għadha ma temminx biżżejjed fil-qawwa tal-proċess tar-riabilitazzjoni. Ikun ħafna aħjar li s-socjetà, anki jekk b'ħafna tbatija, tirkupra wieħed mill-membri tagħha li jkun żbalja u tgawdi mill-ħiliet varji tiegħu, milli biex tissodisfa s-sens ta' vendetta, tiskarta u tarmi. Aħjar nirriskjaw li dak li jkun nagħtuh il-fiduċja u jerġa' jagħmilhielna, milli nagħlqu l-bieb għal kulhadd, anki għal nies ġenwini li jiżbaljaw u jixtiequ jitwieldu mill-ġdid!

Dwar il-flagell tad-droga tkellem Papa Frangisku meta kien qieghed jindirizza lil dawk li ħadu sehem fil-31 edizzjoni tal-***“International Drug Enforcement Conference”*** nhar il- Ġimgħa, 20 ta' Ġunju 2014.

Il-flagell tad-droga qed ikompli jinxtered f'forom u f'dimensjonijiet li jimpressjonawk; hu sostnut minn suq moqżież li ma jafx bi fruntieri nazzjonali u kontinentali. U b'hekk qed ikompli jikber il-periklu għaż-żgħażaġh u għall-adolexxenti. Quddiem fenomenu bħal dan, inħoss il-ħtieġa li nuri n-niket u l-preokkupazzjoni tiegħi.

Irrid ngħid b'mod ċar hafna li d-droga ma tintrebaħx bid-droga! Id-droga hi xi haġa ħazina, u fejn hemm dak li hu ħazin la tista' ċċedi u lanqas tagħmel kompromessi.

Il-Qorti tagħmel referenza għal dak li qalet il-President tar-Repubblika Marie Louise Coleiro Preca fil-gradwazzjoni tal-Caritas fit-23 ta' Gunju 2017 fejn għaxar persuni li għelbu l-abbuz tad-droga.

Il-President appellat lill-awtoritajiet, "biex lil dawn l-għeżież gradwati tagħna llum, u ta' qabilhom, jkomplu jagħtuhom l-appoġġ li għandhom bżonn."

Appellat ukoll, biex issa li se jibdew triqithom, jingħataw l-għajjnuna li għandhom bżonn, biex jiksbu d-dinjità shiha tagħhom.

Il-President qalet li filwaqt li huwa importanti li nirrikonoxxu t-tant u tant bidliet għall-aħjar li l-awtoritajiet diversi tagħna għamlu, fil-ligijiet u fil-policies matul is-snin biex nagħtu aktar support lil dawk li jirriabilitaw ruhhom mill-vizzju tad-droga, "jinħtieġ li ma nieqfux hawn, iżda nkomplu ntejbu kemm il-ligijiet, kif ukoll il-policies tagħna, biex dawn l-għeżież ħutna u uliedna, jkunu f'qagħda li jilqgħu għall-isfidi u r-realtajiet tal-ħajja."

Bħala eżempju, l-President semmiet diffikultà kbira li hafna jsibu meta jkollhom każijiet pendenti fil-Qorti wara li jkunu spiċċaw il-programm. Hawn, il-President appellat lill-awtoritajiet tagħna biex jindirizzaw din id-diffikultà, "għaliex għandna sitwazzjonijiet li wħud minn dawn ħutna u uliedna, wara li jkunu spiċċaw il-programm, jibqagħllhom każijiet pendenti għax il-Qorti ma titrattax il-każijiet

flimkien, u wħud minnhom saħansitra anke jispiççaw il-ħabs wara li jkunu irrijabilitaw ruħhom fis-socjetà."

Il-Qorti tirreferi wkoll għal dak li stqarret il-President tar-Repubblika fil-11 ta' Lulju 2014 waqt gradwazzjoni ohra tal-Caritas:

"Aħna socjetà li rridu nirriflettu tassew il-valur tal-imħabba u m'għandniex nitilfu lanqas persuna waħda minn fostna, għad-dulur li ġġib il-ħajja fid-droga".

Is-sentenza Rittmar Hatherly u Justine Farrugia⁹

Din il-Qorti tirreferi għas-sentenza fl-ismijiet il-**Pulizija vs Rittmar Hatherly et.** deciza mill-Prim Imhallef Vincent Degaetano fid-9 ta' Ottubru 2008, fejn huwa tajjeb li wiehed jara l-isfond ta' dik is-sentenza biex ikun aktar infurmat kif il-Qorti dakinnhar irragunat, liema argumenti din il-Qorti taqbel magħhom u thaddanhom.

[Jibda biex jinghad li fil-fehma ta' din il-Qorti dana l-appell ta' l-Avukat Generali, bil-mod kif inhu redatt, jirrazenta l-fieragh. In fatti kullma jinghad fih, għal dak li hu aggravju, hu s-segwent:

"Illi l-aggravju hu car u manifest u jikkonsisti filli l-ewwel Qorti għas-semplici raguni li deherilha li jkun ta' beneficju għall-imputati u s-socjeta`, poggiethom fuq Probation. Illi bir-rispett l-ordni ta' Probation hija intiza biex jinghata f'kazi genwini u mhux f'kazi bhal dawn fejn minkejja kull hniena mill-Qorti l-appellanti baqghu jiksru l-ligi kif jirrizulta mill-fedina penali tagħhom. Illi f'dan il-kaz il-piena kellha tkun wahda karcerarja."

⁹ App Nru 178/08

Wara din l-esposizzjoni skarna u lakonika ta' l-aggravju, issegwi t-talba ghar-riforma – din il-Qorti qed tintalab tikkonferma s-sejbien ta' htija izda tirrevoka l-Ordinijiet ta' *Probation* u minflok “tinfliggi piena karcerarja effettiva skond il-ligi.” F'dan ir-rikors ma sar lanqas l-icken tentattiv da parti tar-rikorrent appellant biex jipprova jinseg xi argument a bazi ta' dak li tghid il-ligi, per ezempju, fis-subartikoli (1) u (2) tal-Artikolu 7 tal-Kap. 446, jew a bazi ta' dak li nsibu fil-gurisprudenza jew fl-awturi. L-appellant donnu isejjes l-appell tieghu unikament fuq il-kuncett ta' “kaz genwin” kontrappost ghal dawk is-sitwazzjonijiet fejn il-Qorti tkun precedentement uriet hniena ma' dak li jkun izda dan ikun baqa' jikser il-ligi. Anqas ma hu l-Avukat Generali jitlob l-applikazzjoni ta' l-Artikolu 23 tal-Kap. 446 – hu qed jitlob biss “piena karcerarja effettiva” fil-konfront taz-zewg appellati.

Issa, ghalkemm huwa veru li qorti ghandha dejjem toqghod attenta li ma tizvalutax il-mizuri mhux karcerarji a disposizzjoni taghha b'applikazzjoni taghhom bl-addocc u minghajr ma tiehu kont xieraq tal-antecedenti penali ta' dak li jkun, mill-banda l-ohra s-semplici fatt li persuna tkun precedentement inghatat *probation* jew *conditional discharge* ma jfissirx necessarjament li ma tkunx tista', jew li m'ghandhiex, fil-kazijiet li jikkwalifikaw terga' tinghata *probation* jew *conditional discharge* jew tigi applikata fil-konfront taghha xi mizura ohra taht il-Kap. 446. F'dan ir-rigward din il-Qorti taghmel referenza ghal dak li nghad fis-sentenza taghha tat-18 ta' Jannar 2001 fl-ismijiet **Il-Pulizija v. George Farrugia:**

“Issa, huwa veru li l-appellat ghandu fedina penali li ftit din il-Qorti rat bhalha. Bizejjed jinghad li dina l-fedina penali tiehu xejn anqas minn 42 faccata. L-appellat illum ghandu erbghin sena, u f'dawn l-erbghin sena huwa kellu xejn anqas minn 77 kundanna mill-Qrati ta' Gustizzja Kriminali. Kien hemm xi okkazzjonijiet fis-snin sebghin u fil-bidu tas-snin disghin meta l-qrati applikaw fil-

konfront tieghu sia l-Artikolu 5 kif ukoll l-Artikolu 9 tal-Kap. 152; il-bqija tal-kundanni, pero`, jinvolvu multi u habs. A propositu ta' din il-karriera, l-Avukat Generali, fir-rikors tieghu, jghid hekk:

“F’dawn ic-cirkostanzi u f’din is-sitwazzjoni refrattarja u irriversibbli li fiha l-imputat waddab lilu nnifsu, l-esponent bl-akbar umilta` ma jista’ qatt jaccetta jew jikkondividi it-tip ta’ piena, jew ahjar il-mod kif l-ewwel qorti deherilha li kellha titratta mal-imputat. Hawnhekk ma ghandniex xi kaz ta’ xi cittadin Malti ta’ eta` tenera li habat difrejh l-ewwel darba mal-ligi u jinstab l-ewwel darba quddiem il-Qorti.”

“Apparti li din il-Qorti ma tistax taqbel ma’ l-Avukat Generali fejn dan jghid li s-sitwazzjoni ta’ l-appellat hija “irriversibbli” – fil-fehma tal-Qorti hija l-mewt biss li ggib stat jew sitwazzjoni ta’ irriversibilita` assoluta – anqas ma tista’ din il-Qorti tikkondividi l-fehma ta’ l-Avukat Generali li Ordni ta’ *Probation* hu indikat biss ghal “first offenders” zghazagh. Anke fil-kaz ta’ persuna ta’ eta` mhux zghira u li forsi hu recidiv, tista’ titfacca fil-hajja ta’ dik il-persuna *a window of opportunity* li permezz taghha jkun jista’ jinkiser ic-ciklu ta’ kundanni u ta’ prigunerija. Kif jispjega David Thomas fil-ktieb tieghu *Principles of Sentencing* (Heinemann, London, 1979):

““ The term ‘inadequate recidivist’ is used to describe an offender, middle aged or older, who has over a long period of years committed numerous offences, not in themselves in the first rank of seriousness, and has served many terms of imprisonment as well as experiencing an extensive selection of other penal measures. Faced with such an offender, the Court will usually grasp any chance of breaking the cycle of offence and sentence, even if the chances of success are obviously limited...As in the case of the intermediate recidivist there must be some prospect of success, however remote” (pp. 22, 23).

“U aktar tard l-istess awtur jghid hekk dwar l-uzu ta’ l-Ordni ta’

Probation:

““The probation order is clearly the most important individualized measure available to a sentencer. It is not limited to any one group of offenders; as the discussion in chapter one illustrates, probation is used to deal with recidivists of mature age as well as the young and those of good character” (p. 236).

Minn dan kollu jidher car kemm hi zbaljata l-idea semplicistika ta’ l-appellant li ghax persuna kienet inghatat precedentement xi forma ta’ *non-custodial sentence* allura hija necessarjament m’ghandhiex terga’ tinghata *probation*. Kif inghad, kollox jiddependi fuq il-fattispeci partikolari tal-kaz, u b’mod specjali fuq il-*prospect of success* ta’ dik il-mizura partikolari ghal dik li hija r-riforma tal-hati.]

Illi c-cirkostanzi ta’ kull kaz huma partikolari ghal dak il-kaz u normalment ivarjaw radikalment mic-cirkostanzi ta’ kull kaz iehor. Huwa impossibbli ghal-legislatur li jipprevedi dawn ic-cirkostanzi kollha u, a priori, jistabilixxi (ghal kull reat) piena specifika ghal kull sensiela ta’ cirkostanzi differenti li fihom jista’ jitwettaq dak l-istess reat.

Illi huwa propju ghalhekk illi ghal kull reat il-Ligi ma tistipulax piena fissa imma tistipula minimu u massimu; jispetta lill-Qorti biex fid-diskrezzjoni taghha, u entro dawk il-parametri, teroga dik il-piena permezz ta’ liema, skont ic-cirkostanzi ta’ kull kaz, tipprova ssib dak il-bilanc gust bejn d-diversi skopijiet li ghandhom jintlahqu.

Illi dwar il-varji modi kif il-Qorti tista’ titratta ma’ persuna misjuba hatja ta’ xi reat u x’evalwazzjoni ghandha ssir biex jigi stabbilit liema minn dawn il-modi jservi l-aktar lill-gustizzja, kellha l-opportunita

tippronunzja ruhha l-Qorti ta' l-Appell Kriminali. Fis-sentenza mghotija fil-kawza **Il-Pulizija vs Maurice Agius**¹⁰ dik il-Qorti qalet hekk:

Huwa car..., li l-ewwel haga li qorti trid tiddecidi hi jekk il-kaz jimmeritax piena ta' prigunerija, b'mod li jigu eskluzi (jekk kienu talvolta applikabbli u mhux aprioristikament eskluzi mill-ligi stess) mizuri bhal ordinijiet maghmula taht l-Att dwar il-Probation jew multa. Jekk jigi stabbilit, tenut kont tac-cirkostanzi kollha, li l-kaz kien jimmerita prigunerija, il-gudikant irid jghaddi ghat-tieni stadju, u cioe` biex jiddetermina t-tul ta' tali prigunerija. Hawn ukoll il-gudikant ma jridx joqghod ihares lejn is-subartikolu (1) tal-Artikolu 28A u jipprova jara kif ibaxxi l-piena biex igibha ma teccedix is-sentejn. Il-piena ta' prigunerija trid tkun dik il-piena li oggettivament taghmel ghall-kaz, indipendentement minn jekk tkunx tista' tigi sospiza o meno. Huwa biss jekk il-piena hekk oggettivament stabbilita ma tkunx ta' aktar minn sentejn prigunerija li l-gudikant jghaddi ghat-tielet stadju, u cioe` biex jikkonsidra jekk ghandux jissospendi o meno tali piena (ghal periodu ta' mhux anqas minn sena u mhux izjed minn erba' snin). Huwa evidenti li l-ewwel haga li trid issir f'dana t-tielet istadju hi li wiehed jara jekk hemmx xi ostakolu statutorju ghal tali sospensjoni; jekk ma hemmx tali ostakoli, allura, u allura biss, tqum il-kwistjoni ta' jekk il-piena ta' prigunerija ghandhiex tigi sospiza u, jekk jkun jidhrilha li l-kaz ikun wiehed li fih sentenza ta' prigunerija ghandha tigi sospiza, x'ghandu jkun il-periodu operattiv taghha (cioe` ghal kemm zmien tibqa' hekk sospiza fuq ras il-hati).

¹⁰ Deciza fit-13 ta' Novembru 2009.

Illi din il-Qorti hasbet fit-tul dwar il-piena idonea li ghandha tigi nflitta fic-cirkostanzi fil-konfront tal-imputat u minhabba c-cirkostanzi specjali tal-kaz jidrilha li piena karcerarja effettiva ma tkunx idonea fic-cirkostanzi ghaliex l-imputat ilu ghal dawn l-ahhar snin miexi fit-triq it-tajba.

Decide:

Ghal dawn il-motivi l-Qorti, wara li rat l-Artikoli 33A, 49, 50, 289 u 383 et seq. tal-Kapitolu 9 tal-Ligijiet ta' Malta issibu hati tal-imputazzjonijiet migjuba kontrih u c-cirkostanzi tal-kaz inkluz it-trapass taz-zmien, u b'applikazzjoni ta'l-artikolu 22 tal-Kapitolu 446 tal-Ligijiet ta' Malta tilliberah bil-kundizzjoni li ma jaghmlux reat iehor fi zmien tlett (3) snin millum.

Il-Qorti spjegat lill-imputat l-import ta' din is-sentenza u x'jigri jekk jikkommetti reat iehor fi zmien tlett (3) snin.

Dr. Joseph Mifsud
Magistrat